

Verklarende fiche voor het
duurzaam aankopen van
financiële producten

Datum: januari 2020

inhoud

A	Inleiding tot de gids & richtlijnen voor het bestek	3
	1. Over deze productfiche	4
	2. Voor wie is deze fiche?	5
	3. Waarom duurzaam aankopen?	6
	4. Stap voor stap	7
	5. Duurzaamheid in de wetgeving overheidsopdrachten	9
	6. Voorwerp van de opdracht	12
	7. Selectie- & uitsluitingscriteria	13
	8. Gunningscriteria	14
	9. Technische specificaties	16
	10. Bijzondere uitvoeringsvoorwaarden	17
	11. Sociale aspecten in overheidsopdrachten	18
B	Duurzaamheidscontext	19
	1 Scope: financiële producten	20
	2 De markt- feiten en cijfers	22
	3 De markt- trends	25
	4 De duurzaamheidsimpact	27
	5 Beschikbare keurmerken en ratingagentschappen	30
	6 Adviezen voor aankopers	36
	7 Bibliografie	37
	8 Bijlage: woordenlijst	38

deel A

Inleiding tot de gids
& richtlijnen voor het bestek

1

OVER DEZE PRODUCTFICHE

De federale overheid wil haar consumptie meer innovatief, sociaal, ethisch en ecologisch verantwoord maken via haar koopkracht. Op die manier wil zij bepaalde beleidsdoelstellingen realiseren en het goede voorbeeld geven. Deze fiches zijn gericht op het inspireren en informeren van publieke aankopers bij het professioneel verduurzamen van overheidsopdrachten.

De productfiches vormen een instrument van het federale beleid voor duurzaam aankopen zoals uitgebreid werd beschreven in de [omzendbrief van 16 mei 2014 of de meest recente regelgeving](#).

De federale aanbestedende instanties dienen bij het lanceren van een overheidsopdracht rekening te houden met de impact op milieu-, sociale en economische aspecten. Die beoordeling moet ambitieus maar realistisch zijn en zoeken naar een evenwicht tussen de drie pijlers van duurzame ontwikkeling.

Elke productgroep heeft andere impacten en risico's op vlak van duurzaamheid. Deze productfiche legt het accent op de belangrijkste impact die u als aankoper kan realiseren binnen de specifieke productgroep en bieden u achtergrond over de criteria die impact kunnen creëren.

Verder vinden aankopers in deze fiche alle relevante informatie met oog op het verduurzamen van hun bestek: nieuwe trends op de markt, praktische instrumenten en tools, objectieve criteria voor het integreren van duurzaamheid in bestekken en indicaties over mogelijke bewijsvoering door de leveranciers.

Tot slot wil de federale overheid een krachtige inspiratiebron aanbieden aan alle overheden die duurzaamheid willen integreren in hun aankoopprojecten, maar onvoldoende tijd en middelen hebben om dit onderzoek en analysewerk binnen hun eigen diensten te verrichten.

2

VOOR WIE IS DEZE FICHE?

Deze informatie is waardevol voor elke overheidsorganisatie die duurzaamheid stap voor stap wil integreren in haar diverse overheidsopdrachten en aankoopprocessen. De informatie in de fiche is dan ook toegankelijk voor alle professionals actief op vlak van duurzaam aankopen, ongeacht de maturiteit van de organisatie en de rol in het aankoopproces.

Deze fiche is in eerste instantie gericht aan alle aankopers binnen de federale overheid, maar biedt tegelijk waarde aan elke institutionele aankoper onderhevig aan de Belgische wetgeving overheidsopdrachten. De doelgroep is ruim en gaat van regionale, provinciale, lokale overheden tot universiteiten, ziekenhuizen, scholengroepen en culturele of andere gesubsidieerde organisaties.

Meer specifiek is deze fiche toegankelijk voor alle betrokken actoren bij het aankoopproces: beleidsmedewerkers, aankopers, duurzaamheidsexperten, milieuambtenaren, sociale regisseurs, juristen enz.

Deze fiche is toegankelijk voor alle betrokken actoren bij het aankoopproces: beleidsmedewerkers, aankopers, duurzaamheidsexperten, milieuambtenaren, sociale regisseurs, juristen, etc.

Ook meer en meer commerciële aankopers hebben interesse in duurzaam aankopen. Via deze productfiches kunnen potentiële leveranciers inzichten verwerven in hoe de overheid binnen haar aankoopbeleid inzet op duurzaamheid. Het kan hen uiteraard ook inspireren voor het verduurzamen van hun eigen aankoopbeleid.

3

WAAROM DUURZAAM AANKOPEN?

Overheidsaankopen zijn goed voor 14% van het Bruto Nationaal Product in Europa¹. Met deze gigantische koopkracht om duurzame producten, diensten en gebouwen aan te kopen kan de overheid de markt doen verschuiven in de richting van innovatie en maatschappelijk verantwoorde productie en consumptie. Wist u dat uw aankoopdossier een hefboom is voor een duurzame transitie van de economie?

Overheden hebben een belangrijke voorbeeldfunctie en zijn vaak de eerste grote aankopers van duurzame producten, diensten en gebouwen. Op die manier steunen zij de verdere ontwikkeling van deze markten.

Duurzaam aankopen helpt overheden ook bij het realiseren van hun strategische doelstellingen. Zo kunnen zij via aankoop bijdragen tot het reduceren van broeikasgassen en negatieve milieupacten, kansen bieden aan mensen die het moeilijk hebben op de arbeidsmarkt of samenwerking mogelijk maken met bedrijven die personen met beperkingen tewerkstellen. Tenslotte kunnen zij extra zuurstof geven aan kleine en middelgrote bedrijven of innovatieve producten en nieuwe (duurzame) business modellen stimuleren als eerste grote klant.

De perceptie dat duurzaam aankopen duurder is vaak niet terecht. Duurzaam aankopen is anders gaan denken over aankoopbehoeften en dit kan leiden tot minder aankopen of anders aankopen, vaak met positieve impact op de totale kost van het aankoopproject.

Vanuit al deze invalshoeken (ecologisch, economisch, sociaal en ethisch) wordt duurzaam aankopen ook wel maatschappelijk verantwoord of strategisch aankopen genoemd.

Laagste totale kost of prijs?

De kost van de gewenste goederen, diensten en werken reikt meestal verder dan enkel de aankoopprijs. In de nieuwe wet van 17 juni 2016 wordt het ook mogelijk om levenscycluskosten mee te nemen in een procedure. Dit zijn de kosten gedurende de levenscyclus van een product, dienst of werk, zoals de aanschafprijs, de gebruikskosten en de kosten volgend uit het einde van de levenscyclus, zoals inzamelings- en recyclingkosten. Het wordt zelfs mogelijk om nog verder te gaan en de kosten die te wijten zijn aan externe milieueffecten mee te nemen. Dit kan indien ze gelinkt zijn aan het voorwerp van de opdracht én objectief meetbaar zijn.

1 <https://bit.ly/2wPiASn>

4

STAP VOOR STAP

- 1 voorbereiding
- 2 marktonderzoek
- 3 opmaak bestek

Als aankoper staat u voor de grote uitdaging om duurzaamheid mee te nemen in alle stappen van het aankoopproces. Het is een misvatting dat duurzaam aankopen begint en eindigt met het integreren van duurzaamheidscriteria in een bestek. Duurzaam aankopen is eigenlijk een proces en een andere manier van denken over aankopen. Alles begint met een goede voorbereiding! In het schema vindt u de 3 grote stappen voor u begint met specificeren.

Duurzaam aankopen doet u niet alleen

Verschillende aankoopdiensten organiseren het aankoopproces op een andere wijze. De term 'aankoper' is een overkoepelende term die in de praktijk verwijst naar een samenwerking tussen juridische experts overheidsopdrachten, interne klanten, milieu- en sociale experts enz. Aan het begin van het aankoopproces is het van belang de juiste competenties te verzamelen om samen na te denken over volgende vragen: Wie zijn de klanten van deze opdracht en wat is hun behoefte? Vanuit welk strategisch kader vertrekken we? Welke interne stakeholders beschikken over de juiste expertise op vlak van duurzaamheid en duurzaam aankopen en hoe creëer je intern draagvlak om hen te betrekken?

Hebben we externe expertise nodig om de juiste keuzes te maken en de impact van onze aankoop in kaart te brengen?

Wat is de aankoopbehoefte nu écht?

Het is vaak taboe maar duurzaam aankopen start met de vraag: Wat hebben we nu echt nodig? Nodig uw (interne) klanten uit en denk samen met hen na. Staan ze open om de aankoopbehoefte eens 'out-of-the-box' te bekijken en misschien te herdefiniëren zodat het makkelijker wordt om duurzaam aan te kopen? Hebben we dit wel nodig? Of kunnen we misschien een alternatief product voorstellen dat én innovatiever én duurzamer is? Wie weet kunnen we het product wel huren inclusief een all-in-one dienstverlening?

Ken uw markt

Een duurzaam product specificïeren zonder marktverkenning is niet zonder risico's. Het is belangrijk om de ontwikkelingen op de markt te kennen en zicht te krijgen op de oplossingen die reeds beschikbaar zijn bij meerdere leveranciers. Uw potentiële aanbieders kennen de duurzame innovaties in hun eigen sector. Benut deze expertise volop en ga met hen in gesprek.

Specificïeren van oplossingen

Aankopers hechten traditioneel veel belang aan technische specificaties. Deze bieden voor de organisatie de 'zekerheid' dat het geleverde product voldoet aan gedetailleerde eisen. Om meer innovatieve en passende oplossingen aan te kopen is het aangewezen meer te denken in functie van een 'oplossing voor de functionele behoeftes'. Een voorbeeld van functioneel specificeren is het aankopen van licht in plaats van verlichtingsinstallaties.

Hoe veilig in gesprek gaan met een leverancier?

Het wordt jammer genoeg te weinig gedaan, maar u mag in dialoog gaan met de markt tijdens de voorbereidingen van een aankoopdossier. Dit kan met individuele aanbieders of via een collectieve marktbevraging. Het is een goede praktijk om zoveel mogelijk marktspe- lers op de hoogte te brengen van uw intentie om de markt te bevragen, zodat zij kunnen deelnemen indien zij dat wensen. Een absolute must is het publiek toegankelijk maken van het resultaat van het marktonderzoek: zorg dat iedereen gelijke toegang heeft tot de informatie die u heeft verkregen tijdens de marktdialoog. Dit kan bv. door het publiceren van een verslag dat publiek toegankelijk is of dat bij het bestek wordt toegevoegd.

5

DUURZAAMHEID IN DE WETGEVING OVERHEIDSOPDRACHTEN

De Belgische regelgeving overheidsopdrachten is van toepassing op alle overheden in België en gebaseerd op Europese regelgeving. Op 17 juni 2016 werd een nieuwe wet inzake overheidsopdrachten (Wet OO 2016) goedgekeurd. Deze wetgeving vervangt de wet OO 2006. Hieronder krijgt u een overzicht van de meest relevante wijzigingen met oog op het duurzaam aankopen van goederen, diensten en werken. Voor nieuws inzake de uitvoeringsbesluiten en de details in de wet verwijzen wij naar <http://www.publicprocurement.be/nl>.

Het naleven van milieu-, sociaal en arbeidsrecht (art. 7 Wet OO 2016)

Ondernemers moeten het milieu-, sociaal en arbeidsrecht naleven volgens het Europees Unierecht, nationale recht of collectieve arbeidsovereenkomsten. Nu wordt ook heel expliciet gemaakt dat zij deze wetgeving ook moeten doen naleven door elke persoon die handelt als onderaannemer in welke fase ook en door elke persoon die personeel tewerkstelt voor de uitvoering van de opdracht. Hierbij wordt rechtstreeks verwezen naar internationale conventies zoals de ILO-conventie. Indien de aanbestedende overheid inbreuken vaststelt kan zij desgevallend maatregelen treffen of een inschrijver uitsluiten. **Zie ook verplichte en facultatieve uitsluitingsgronden in de nieuwe wet OO 2016.**

Het voorbehouden van opdrachten (art.15 Wet OO 2016)

De nieuwe wet stelt dat de toegang tot de opdracht voorbehouden kan worden aan sociale werkplaatsen en aan ondernemers die de maatschappelijke en professionele integratie van gehandicapten of kansarmen tot doel hebben, of dat de uitvoering van opdrachten voorbehouden kan worden in het kader van programma's voor beschermde arbeid, mits ten minste dertig procent van de werknemers van deze werkplaatsen, ondernemingen of programma's gehandicapte of kansarme werknemers zijn.

Het grote verschil t.a.v. de vorige wetgeving is dat de verschillende vormen van sociale economie niet langer gedefinieerd zijn, maar dat er hoofdzakelijk met het 30%-criterium wordt gewerkt.

Het gebruik van keurmerken en labels (art. 54 Wet OO 2016)

Labels en keurmerken kunnen een efficiënt instrument zijn om overheidsopdrachten te verduurzamen. Het gebruik van labels zal zich in de toekomst niet langer beperken tot de bewijsfase, want de nieuwe wet bepaalt dat overheden keurmerken kunnen voorschrijven om besteisen te definiëren. Dit betekent concreet dat de aanbestedende overheid een specifiek label of keurmerk voorschrijft ter definitie van de eisen, op voorwaarde dat andere gelijkwaardige keurmerken en andere geschikte bewijsmiddelen ook worden aanvaard. Belangrijk is dat dit zowel toegelaten is in de technische specificaties als in de gunningscriteria en de uitvoeringsvoorwaarden en dat er hiermee nu ook ingezet zal kunnen worden op sociale of andere kenmerken (momenteel ligt de focus vooral op milieukenmerken). Belangrijke randvoorwaarde is dat het moet gaan om betrouwbare labels en dat de onderliggende keurmerkeisen van het opgelegde keurmerk alleen betrekking moeten hebben op criteria die verband houden met het voorwerp van de opdracht.

Sociale en ecologische gunningscriteria (art. 81 Wet OO 2016)

Ook in de nieuwe wet overheidsopdrachten kunnen sociale aspecten en milieuaspecten via gunningscriteria beoordeeld worden. Daarnaast kan de aanbestedende overheid in de gunningscriteria ook inzetten op een methodologie m.b.t. de bepaling van de levenscycluskosten. Bijzonder belangrijk m.b.t. sociale overwegingen bij overheidsopdrachten is art. 81, §3 die stelt dat het specifieke productieproces en het specifiek proces voor een andere fase van de levenscyclus kunnen beoordeeld worden op basis van een gunningscriterium. Dit biedt veel kansen met oog op het streven naar eerlijke en duurzame handel en het respect van de arbeidsvoorwaarden en mensenrechten in de keten.

Methodologie voor levenscycluskosten (art. 82 Wet OO 2016)

De nieuwe wet stimuleert het gebruik van een methodologie voor het berekenen van de levenscycluskosten. Het basisuitgangspunt is dat het criterium 'prijs' niet enkel verband houdt met de kost van de verwerving, maar met alle kosten die gepaard gaan met het gebruik van het verworven werk/product/dienst. Dit gaat zowel over de verwervingskosten, de gebruikskosten (zoals kosten voor verbruik van energie), kosten voor onderhoud en kosten verbonden aan het einde van de levenscyclus (zoals kosten voor ophaling, ontmanteling of recyclage). De wet laat wellicht ook toe om 'externaliteiten' mee te nemen in de opdracht (CO₂-uitstoot, watervervuilingskosten) voor zoverre deze objectief meetbaar en te moneteriseren zijn.

De nieuwe wetgeving stuurt aan op de ontwikkeling van gemeenschappelijke berekeningsmethoden voor levenscycluskosten, bijvoorbeeld op Europees, nationaal of regionaal niveau.

Innovatie en Innovatiepartnerschap (art. 40 Wet OO 2016)

In enkele gevallen wenst de overheid specifieke innovatieve oplossingen die nog niet op de markt beschikbaar zijn. In de nieuwe wet is een mogelijkheid opgenomen van 'innovatiepartnerschap' waarbij de aanbestedende overheid aangeeft in de opdrachtdocumenten dat er behoefte is aan innovatieve producten, diensten of werken, en dat met de aanschaf van reeds op de markt beschikbare producten, diensten of werken niet in die behoefte kan worden voorzien. Een innovatiepartnerschap dient te zijn gericht op de ontwikkeling van innovatieve producten, diensten of werken en dient gevolgd te worden door de aankoop van de daaruit resulterende innovaties, mits deze voldoen aan de prestatieniveaus die tussen de aanbestedende overheid en de deelnemers zijn afgesproken. Let op: het is geen evidentie om prestatieniveaus en maximumprijzen te bepalen voor oplossingen die nog niet bestaan!

Los van het innovatiepartnerschap is het mogelijk om innovatie reeds met meer courante methoden in overweging te nemen. Het marktverkennd onderzoek is wel het meest voor de hand liggend, maar ook onderhandelingsprocedures of het werken met varianten bieden mogelijkheden om innovatie te stimuleren.

Energie-efficiëntieprestaties (art. 168. Wet OO 2016)

Via de nieuwe wetgeving overheidsopdrachten wordt het verwerven van producten, diensten en gebouwen met hoge energie-efficiëntieprestaties aangemoedigd en in sommige gevallen verplicht. Belangrijke randvoorwaarde is dat de hoge eisen op vlak van energie-efficiëntie in overeenstemming moeten zijn met de principes van voldoende concurrentie, kosteneffectiviteit, de economische haalbaarheid, de duurzaamheid en de technische geschiktheid. Ook worden aanbestedende overheden gestuurd naar het overwegen van energieprestatiecontracten bij het plaatsen van opdrachten voor diensten met oog op het realiseren van energiebesparingen op de lange termijn. Het KB van 13 juli 2014 breidt de energie-efficiëntieverplichtingen bij overheidsopdrachten van gebouwen uit naar een hele lijst van bijkomende producten en diensten.

Voor meer informatie over de huidige en nieuwe wet overheidsopdrachten ga naar:

<http://gidsvoorduurzameaankopen.be/nl/juridische-achtergrond>

6

VOORWERP VAN DE OPDRACHT

Het voorwerp van de opdracht is de 'titel' of het 'onderwerp' van de opdracht. Dit moet potentiële inschrijvers overtuigen om de aankondigingsdocumenten en/of het bestek te openen. Hier moet reeds duidelijk gemaakt worden dat het om een duurzame opdracht gaat, gezien alle andere bepalingen in het bestek steeds verwijzen naar de omschrijving van het voorwerp van de opdracht.

De omschrijving van het voorwerp bij een duurzame opdracht is best zo transparant mogelijk over het duurzame karakter van de opdracht. Zo zijn de potentiële inschrijvers meteen op de hoogte van de doelstellingen van de aanbestedende overheid.

Voorwerp van opdracht in de context van het beleid van de organisatie.

"<.....> (naam van de openbare overheid) hecht belang aan de milieuzorg en de sociale aspecten. Dit wordt verklaard in haar <strategisch beleid>, <missie>, <aankoopbeleid>, ..."

Het werkt sterk sensibiliserend.

Door het voorwerp van de opdracht duurzaam te maken nemen overheidsaankopers het voortouw. De markt merkt deze toename in duurzame opdrachten op. Dit signaal kan ervoor zorgen dat de markt meer en meer gaat investeren in duurzame producten en bedrijfsprocessen om zo een goede kans te maken op het binnenhalen van overheidsopdrachten. Hoe meer bedrijven inzetten op duurzaamheid, hoe groter het aantal inschrijvers wordt en hoe competitiever de markt. Dit heeft dan weer een positief effect op de prijs voor duurzame producten en diensten.

Het is stimulerend voor pioniers.

Het integreren van duurzaamheid in het voorwerp van de opdracht is ook een beloning voor die bedrijven die een pioniersrol opnemen en echte voortrekkers zijn op vlak van duurzaamheid. De kans dat zij de opdracht binnenhalen is namelijk veel groter dan voor bedrijven die zich nog moeten omschakelen naar meer duurzame productiemethodes of die nog aan het begin staan van een integratie van duurzame producten in hun catalogus.

Het is noodzakelijk voor de opmaak van het duurzame bestek.

Alle eisen die verder opgenomen worden in het bestek worden gelinkt met het voorwerp van de opdracht. De wetgeving is hier heel duidelijk over: de criteria opgenomen in het bestek dienen verband te houden met het voorwerp van de opdracht.

7

SELECTIE- & UITSLUITINGSCRITERIA

De selectiecriteria hebben uitsluitend betrekking op de leverancier en staan dus los van de eigenschappen van de producten, diensten of werken die worden aangekocht, de wijze van gunning van de opdracht, de uitvoering van de opdracht enz. De grote vraag is hier: welke potentiële leveranciers krijgen toegang tot de opdracht?

Welke selectiecriteria zijn relevant?

Selectiecriteria worden gebruikt om niet geschikte potentiële opdrachtnemers uit te sluiten of om geschikte opdrachtnemers te selecteren die toegang krijgen tot de opdracht. Selectiecriteria zijn echter sterk gereguleerd door de wetgeving overheidsopdrachten, de keuze is dus gelimiteerd. Hieronder volgen enkele opties om duurzaamheid te laten doorwegen bij het selecteren van geschikte leveranciers:

Een overheid kan potentiële opdrachtnemers uitsluiten indien sprake is van ernstige overtreding op vlak van sociale en/of milieuwetgeving.

Verder kunnen eisen opgelegd worden die de geschiktheid van een potentiële opdrachtnemer beoordelen en bepalen of die in staat is de duurzame opdracht uit te voeren. Heeft de potentiële opdrachtnemer al ervaring met duurzame opdrachten? Welke maatregelen neemt hij op vlak van milieubeheer? Hoe worden de sociale risico's beheerd doorheen de keten?

Voor het bepalen van de geschiktheid van de leverancier kan gevraagd worden naar referenties waarbij duidelijk wordt gespeeld naar de duurzaamheidsaspecten van de referentieopdrachten. Zo kan u partijen uitsluiten die nog geen enkele ervaring hebben met duurzaamheid.

Er moet echter telkens nagedacht worden over de relevantie van de selectiecriteria en de proportionaliteit in functie van de grootte en de duurtijd van de opdracht. Zo heeft het geen zin om bewijs te vragen van een milieubeheersysteem in een kleine opdracht, omdat de inspanning om het certificaat voor het milieubeheersysteem te verkrijgen disproportioneel zwaar is in vergelijking met de grootte van de opdracht.

Voor gedetailleerde informatie over milieubeheersystemen, zie <http://gidsvoorduurzameaankopen.be/nl/milieumilieubeheer>.

Voor gedetailleerde informatie over de juridische achtergrond van het integreren van selectiecriteria bij overheidsopdrachten, zie <http://www.publicprocurement.be/nl>.

Uitsluitingscriteria

De niet-naleving van de milieu- en sociale wetgeving, die het voorwerp is geweest van een definitief vonnis of een beslissing met een gelijkwaardig effect, kan beschouwd worden als een overtreding met betrekking tot het professionele gedrag van de betrokken economische operator, of een ernstig vergrijp dat het mogelijk maakt de betrokken partij uit te sluiten van de mededinging voor het contract.

Ref.: Art. 56 en 57 van Richtlijn 2014/24/EU en Art. 80 van Richtlijn 2014/25/EU

8

GUNNINGSCRITERIA

Gunningscriteria zijn criteria die het mogelijk maken om offertes objectief te vergelijken op basis van bv. prijs, kwaliteit en esthetiek, maar ook op vlak van sociale en ecologische duurzaamheid en innovatie. Gunningscriteria worden beoordeeld via een score of een gewicht en op die manier wordt een objectieve vergelijking gemaakt tussen de aanbieders. Eén belangrijke voorwaarde: gunningscriteria moeten gelinkt zijn met het voorwerp van de opdracht en moeten objectief meetbaar zijn! Het opnemen van 'duurzaamheid' als gunningscriterium is dus niet concreet genoeg én niet objectief meetbaar.

Gunningscriteria toegepast in de praktijk

Gunningscriteria voorbeeld	Gewicht
1. Prijs Berekening (bv.): $\text{Laagst opgegeven prijs} / \text{opgegeven prijs} \times 0,60$	60%
2. Milieucriteria (De aanbestedende overheid verduidelijkt verder de gewichten die gegeven zullen worden aan de onder deze tabel vermelde criteria) Berekening (bv.): $\text{Totaal gescoorde punten} / \text{maximum aantal te scoren punten} \times 0,35$	35%
3. ...	5%

In de hierboven vermelde tabel zal het gewicht dat aan de milieucriteria wordt toegekend vastgesteld worden door de inkoper naar gelang de specifieke aanbesteding. Vertegenwoordigers van diverse sectorfederaties herinneren er vaak aan om dit gewicht niet te onderschatten, om duurzaamheid in de toekenningsfase sowieso een kans te geven.

Gebruik van labels en aanverwante criteria:

Criteria opgenomen in dit document en in een label zijn steeds een momentopname. Deze worden continu gereviseerd om de meest recente marktevoluties te volgen en het wordt bijgevolg aanbevolen om de laatste stand van zaken op vlak van lastenboek te consulteren op de website van het label zelf.

Een keurmerk kan zowel gebruikt worden als (bewijsvoering) voor technische criteria als voor gunningscriteria. In het eerste geval geldt dit als minimale eis, in het tweede geval kunnen extra punten verdiend worden bij het voldoen aan de uitgeschreven onderliggende criteria van het keurmerk. Artikel 54 van de wet overheidsopdrachten van 17 juni 2016 geeft een uitgebreid overzicht van de wijze waarop u naar keurmerken kunt verwijzen in een bestek. De meest algemene en juridisch correcte manier bestaat er in de technische eisen die u wenst te benadrukken (en die verband houden met het voorwerp van opdracht) op te nemen in (een bijlage) aan het bestek. Vervolgens vermeldt u dat een bepaald keurmerk of een set van keurmerken (of gelijkwaardig) als mogelijk bewijs op de naleving van de technische eis(en) voldoet. Neem gelijkwaardig bewijsmateriaal mee in overweging.

Het is ook mogelijk om een kruisverwijzing tussen technische specificaties en gunningscriteria te maken:

Bijvoorbeeld:

- Technische eis:

Eventuele papieren handleidingen bij het product zijn gedrukt op papier met minstens 70% gerecycleerde vezels of vezels uit duurzaam beheerde bossen (op basis van aanwijzingen op het FSC of PEFC label of gelijkwaardige labels).

- Gunningscriterium:

Indien meer dan 70% van de vezels van de eventuele papieren handleidingen van gerecycleerde oorsprong of uit duurzaam beheerde bossen is (zie technische eis), dan kunt u extra punten krijgen (op basis van aanwijzingen op het FSC of PEFC label of gelijkwaardige labels).

9 — TECHNISCHE SPECIFICATIES

Onder de technische specificaties worden de kenmerken of eigenschappen beschreven waaraan het product of de dienst minimaal dient te voldoen. Dit vormt een grote opportuniteit voor duurzaamheid, want hier stellen we de duurzame of technische eisen op van het product, de dienst of het werk. Keurmerken en certificaten zijn een eenvoudige en veelgebruikte methode om aan te tonen dat aan de technische specificaties is voldaan. Ze kunnen ook gebruikt worden als bron voor het zoeken naar technische kenmerken die opgenomen kunnen worden in het bestek.

Let op!

Zijn uw verplichte criteria marktconform?

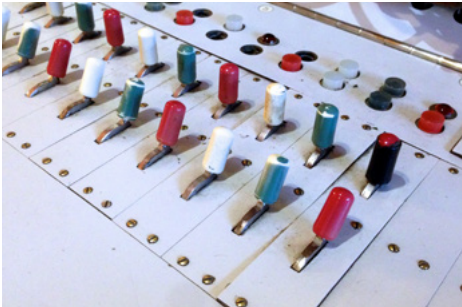
Wat is een betrouwbaar label?

Keurmerken zijn voor aanbestedende diensten een handig instrument om op een snelle manier te oordelen of een product voldoet aan een aantal milieu- of sociale eisen. Nochtans bestaat er een wildgroei aan keurmerken en is het niet toegelaten om zomaar elk keurmerk in te zetten in het kader van overheidsopdrachten. De wetgeving overheidsopdrachten omschrijft daarom de voorwaarden waaraan een keurmerk moet voldoen. Alle in de gids vermelde keurmerken voldoen aan de eisen van de wetgeving. Voor meer informatie over keurmerken, zie <http://gidsvoorduurzameaankopen.be/nl/milieu/keurmerken>.

10 — BIJZONDERE UITVOERINGSVOORWAARDEN

Uitvoeringsvoorwaarden dienen door de opdrachtnemer gerespecteerd te worden tijdens de uitvoering van de opdracht. Uitvoeringsvoorwaarden zijn een ideaal instrument om opdrachtnemers aan te zetten om te investeren in duurzaamheid tijdens de volledige duur van de opdracht. Er moet een link zijn met het voorwerp van de opdracht, maar uitvoeringsvoorwaarden kunnen betrekking hebben op de leveringsvoorwaarden, de (sociaal of ecologisch verantwoorde) productiewijze, duurzaam HR-beleid, enz.

“ *U, als aankoper, heeft een belangrijke hefboom voor duurzaamheid in handen: koopkracht.*”

**Jo Versteven, expert duurzame overheidsopdrachten,
Federaal Instituut voor Duurzame Ontwikkeling**

11

SOCIALE ASPECTEN IN OVERHEIDSOPDRACHTEN

Aanbestedende diensten kunnen op verschillende manieren rekening houden met sociale en ethische overwegingen in overheidsopdrachten.

Het betreft het respecteren van de nationale, Europese en internationale sociale wetgeving, het bevorderen van gelijke kansen voor mannen en vrouwen en culturele diversiteit, het bepalen van technische eisen die een (betere) toegankelijkheid voor mensen met een handicap toelaten, het inschakelen van minder gekwalificeerde doelgroepen en werklozen (kansengroepen), het respecteren van de conventies van de Internationale Arbeidsorganisatie en van de mensenrechten, fatsoenlijke arbeidsomstandigheden, het rekening houden met aanvaardbare lonen (IAO-conventie nr. 94) bij de gunning van de opdracht, het rekening houden met duurzame handelspraktijken, het rekening houden met de sociale gevolgen van productieprocessen in de hele levenscyclus van een product of een dienst, het treffen van de nodige maatregelen om de deelname van beschutte werkplaatsen (maatwerkbedrijven) en sociale inschakelingsondernemingen aan te moedigen, het zorgen voor voldoende opleiding, veiligheidsinstructies ... voor het personeel.

Voor aankopers is het echter wel belangrijk om hiermee op een gepaste manier rekening te houden. De overwegingen kunnen namelijk, afhankelijk van hun aard, pas tijdens bepaalde fases van de aanbestedingsprocedure worden meegewogen.

Voor gedetailleerde informatie over deze sociale en ethische aspecten en hun toepassing in overheidsopdrachten, gelieve de website te raadplegen op:

<http://gidsvoorduurzameaankopen.be/nl/sociale-aspecten>

deel B

Duurzaamheidscontext

1

SCOPE: FINANCIËLE PRODUCTEN

Dit document heeft betrekking op duurzame financiële producten voor institutionele beleggers: beleggingen (waaronder obligaties en aandelen), verzekeringen en leningen. Deze producten worden aangeschaft om financieel rendement te verkrijgen (belegging of obligatie), te behouden voor een financiële tegenslag (verzekering).

Duurzame financiering kenmerkt zich door een afweging tussen het financiële rendement, de impact op de maatschappij en het milieu (Schoenmaker & Schramme, 2018). Dit betekent dat duurzaamheid bij financiële producten meestal breed wordt gedefinieerd (economische, sociale en milieukundige aspecten). Wij definiëren de geselecteerde financiële producten als volgt:

- **Duurzaam beleggen** (aandelen of uitlenen via obligaties): het investeren in duurzame beleggingsportefeuilles
- **Duurzaam verzekeren**: het nemen van een verzekering waarvan de betaalde premies worden geïnvesteerd in duurzame beleggingsportefeuilles of worden gestort op een duurzame bankrekening.

De focus van dit fiche ligt op duurzaam beleggen (en uitlenen middels obligaties), waarbij duurzaam verzekeren ook kort wordt belicht. Omdat binnen het domein van maatschappelijk verantwoord investeren (MVI) vaak gebruik wordt gemaakt van een specifieke terminologie werd in bijlage 1 een woordenlijst toegevoegd.

Financiële producten in de Wet inzake overheidsopdrachten

Artikel 28 §1, 5° en 6° Wet 17 juni 2016 inzake overheidsopdrachten omvat een aantal specifieke uitsluitingen voor opdrachten van diensten. Niet alle financiële producten vallen dus onder de wetgeving overheidsopdrachten. De wet voorziet wel de mogelijkheid dat de besluitgever bij KB toch bepaalde regels voorziet of van toepassing verklaart op opdrachten voor financiële diensten en leningen. Er zijn dus wel diensten (zoals verzekeringen) die belangrijke financiële beleggingen impliceren die niet onder de uitzondering vallen van Artikel 28 Wet Overheidsopdrachten. De wetgeving overheidsopdrachten kunt u raadplegen via: <https://bit.ly/35hVjaw>.

Artikel 28 §1, 5° en 6° Wet 17 juni 2016 inzake overheidsopdrachten:

Art. 28. § 1. Vallen niet onder de toepassing van deze wet, onder voorbehoud van paragraaf 2, de overheidsopdrachten voor diensten betreffende:

5° financiële diensten betreffende de uitgifte, aankoop, verkoop en overdracht van effecten of andere financiële instrumenten, als bedoeld in richtlijn 2004/39/EG van het Europees Parlement en de Raad van 21 april 2004 betreffende markten voor financiële instrumenten, tot wijziging van de Richtlijnen 85/611/EEG en 93/6/EEG van de Raad en van Richtlijn 2000/12/EG van het Europees Parlement en de Raad en houdende intrekking van Richtlijn 93/22/EEG van de Raad, alsmede door de centrale banken verleende diensten en activiteiten die zijn uitgevoerd in het kader van de Europese Faciliteit voor financiële stabiliteit en het Europees Stabiliteitsmechanisme;

6° leningen, al dan niet in samenhang met de uitgifte, de aankoop, de verkoop of de overdracht van effecten of andere financiële instrumenten;

2

DE MARKT - FEITEN EN CIJFERS

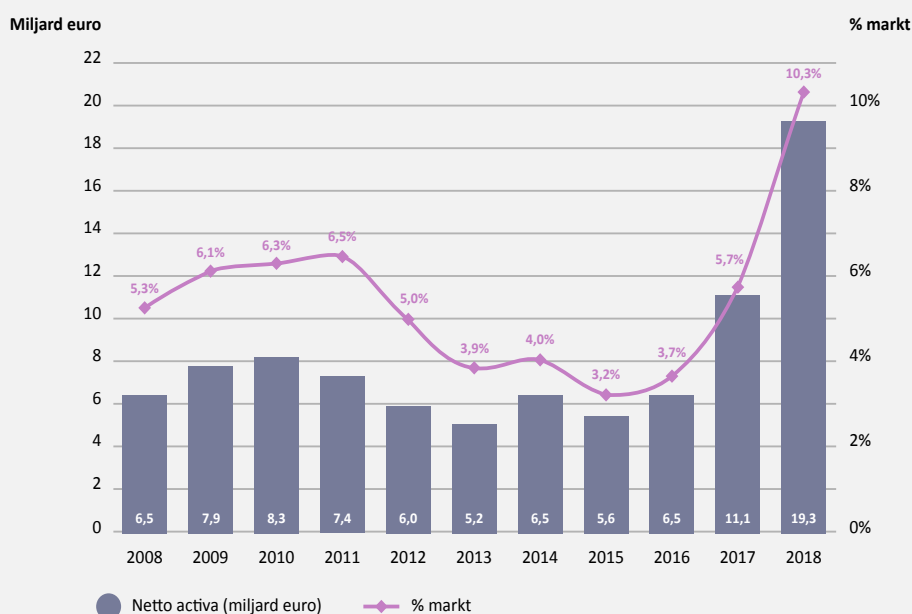

Duurzaam beleggen wordt steeds belangrijker

De markt van duurzame financiële producten neemt snel toe. Uit de wereldwijde enquête van BNP Paribas (2019) blijkt dat in 2017 nog maar 48% van de institutionele beleggers meer dan 25% van hun fonds investeerde in duurzame fondsen. In 2019 is dit percentage toegenomen tot 75% van de institutionele beleggers. BNP Paribas (2019) verwacht dat dit percentage in 2020 toeneemt tot 92%. Uit cijfers van VBDO (Vereniging van Beleggers voor Duurzame Ontwikkeling) blijkt dat wereldwijd 1,5% van het institutionele vermogen wordt belegd met een concreet impactdoel (de Lange, 2017).

In België zien wij dat duurzaam beleggen ook steeds belangrijker wordt. In 2016 werd 6,46 miljard euro belegd in duurzame beleggingsproducten, terwijl dat in 2018 was gestegen tot 19,28 miljard euro (Figuur 1). Relatief ten opzichte van de totale beleggingsportefeuille in België, is de omvang nog wel beperkt. Uit gegevens van de Nationale Bank (2018) blijkt namelijk dat de totale Belgische beleggingsportefeuille een waarde heeft van wel 207 miljard euro. Dit betekent

Ontwikkeling netto activa duurzame en maatschappelijk verantwoorde investeringen in België (2008-2018)

Figuur 1 – Ontwikkeling netto activa duurzame en maatschappelijk verantwoorde investeringen in België (2008-2018)

Bron: BEAMA, 2019

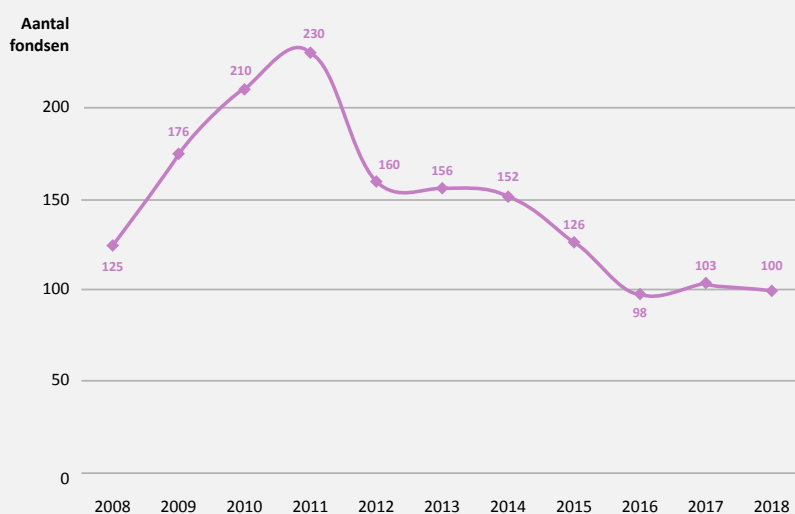

dat ongeveer 10% hiervan in 2018 duurzaam wordt belegd. Deze bevindingen worden bevestigd door de cijfers van de Belgian Asset Managers Association (Figuur 1): van 2008 tot 2017 varieerde het aandeel van duurzame beleggingen in België tussen de 3% en 7%, In 2018 is dit gestegen tot 10,3%.

De markt van duurzaam beleggen groeit sterk. Dit is echter niet het geval voor alle financiële beleggingen. In Figuur 2 zien we dat het aantal collectieve fondsen (ICB's) gericht op duurzaam beleggen naar een piek in 2011 is gedaald tot 100 fondsen in 2018¹. In combinatie met de stijging van het geldvolume in duurzame beleggingen (Figuur 1), duidt dit op een kleiner aantal collectieve fondsen met meer kapitaal.

Ontwikkeling aantal collectieve beleggingsfondsen gericht op duurzaam en maatschappelijk verantwoord investeren in België

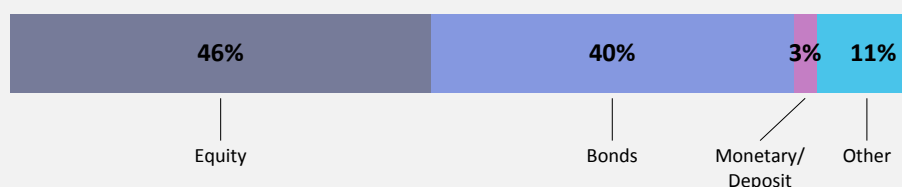
Figuur 2 – Ontwikkeling aantal collectieve beleggingsfondsen gericht op duurzaam en maatschappelijk verantwoord investeren in België (2008-2018)

Bron: BEAMA, 2019

Verdeling van beleggingen: aandelen en obligaties

In Figuur 3 presenteren we de allocatie van duurzame en maatschappelijk verantwoorde investeringen in Europa. Hierin is te zien dat duurzaam beleggen de grootste investeringscategorie is. 47% wordt namelijk belegd in aandelen (= Equity), 40% in obligaties (= Bonds) en de overige 13% in spaarrekeningen of andere categorieën.

Verdeling totale duurzame en maatschappelijk verantwoorde investeringen in Europa

Bron: Eurosif, 2018

Figuur 3 – Verdeling totale duurzame en maatschappelijk verantwoorde investeringen in Europa

1 Lijst van collectieve beleggingsfondsen volgens BEAMA <https://www.beama.be/nl/duurzame-icbs/lijst-dmvi-icbs-static>

Duurzaam verzekeren staat in de kinderschoenen

Duurzaam verzekeren staat nog in de kinderschoenen en is sterk afhankelijk van de beleggingsportefeuille van de verzekeringsmaatschappij. Verzekeringsmaatschappijen bieden binnen hun verzameling aan producten nauwelijks een duurzamer alternatief aan. De Europese investeringsindustrie geeft aan dat beleidsmakers eerst duidelijke regels moeten opstellen over wat “duurzaam” of “groen” is (Insurance Europe, 2019).

Echter, er is wel steeds meer aandacht voor duurzaam verzekeren. De Belgische verzekeraar AG Insurance geeft bijvoorbeeld aan duurzaamheid mee te nemen in de volledige beleggingsportefeuille (AG Insurance, 2019). Daarnaast is het in Nederland al mogelijk om op basis van de beleggingsportefeuilles verzekeringsmaatschappijen te vergelijken. Zo krijgen 10 grote verzekeringsgroepen via de Eerlijke Verzekeringwijzer² nu al een score van 0 tot 10 op basis van hun beleggingsportefeuille, waarbij 10 heel duurzaam is. In België bestaat deze vergelijkingsmethode alleen nog voor banken, maar we verwachten dat dit uitgebreid zal worden naar verzekeringsgroepen in de nabije toekomst.

2 <https://eerlijkegeldwijzer.nl/verzekeringwijzer/>

3 — DE MARKT - TRENDS

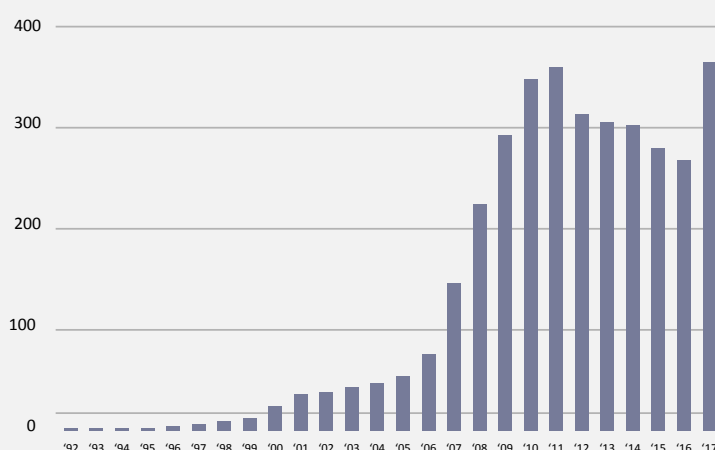
Groei van het aantal beleggingsproducten

Er komt steeds meer informatie beschikbaar over wat duurzaam investeren inhoudt (welke activiteiten hierbij horen), hoe het gerapporteerd moet worden en hoe duurzame producten herkenbaar moeten worden (via bijv. labels). Zo worden bijvoorbeeld vanuit de Europese Commissie duidelijkere richtlijnen en 'good practices' uitgezet als het gaat om duurzaam financieren³.

Tegelijkertijd zien we dat het aantal duurzame beleggingsproducten enorm is gestegen. In Figuur 4 weergegeven we de ontwikkeling van het aantal beleggingsproducten in België. Ondanks een daling van het aantal producten in de periode 2012 tot 2017, zien we dat het aantal producten in 2017 opnieuw is gestegen.

Ontwikkeling netto activa duurzame en maatschappelijk verantwoorde investeringen in België

Aantal duurzame beleggingsproducten

Bron: Forum Ethibel, 2017

Figuur 4 – Ontwikkeling aantal duurzame beleggingsproducten in België

3 <https://bit.ly/2SXZtlq>

Veel managementsystemen, keurmerken en certificaten

Er gelden momenteel geen officiële regels over wanneer een financieel product zich “duurzaam” of “groen” mag noemen. Banken en ratingagentschappen zijn vrij om te definiëren wat een duurzame investering is. Hierdoor ontstaat een risico op ‘greenwashing’, ofwel het maken van misleidende claims over de duurzaamheid van een (financieel) product of een bedrijf in het algemeen. Daarnaast kan het voor investeerders verwarrend zijn als in verschillende industrieën en regio’s andere standaarden bestaan voor financiële producten.

Op de markt zijn verschillende keurmerken actief. Belgische keurmerken zijn bijvoorbeeld het Ethibel en Febelfin label, maar hiernaast zijn ook buitenlandse labels actief op de Belgische markt (LuxFLAG, Label ISR, Nordic Swan Ecolabel, etc.). Deze keurmerken richten zich op verschillende invalshoeken van duurzaamheid (milieukundig, sociaal) en passen andere criteria toe in hoeverre ze bijvoorbeeld bepaalde investeringen uitsluiten (zoals tabak of fossiele brandstoffen).

De keurmerken zijn veelal afhankelijk van ratingagentschappen als Vigeo, MSCI en Sustainalytics om de duurzaamheid van financiële producten in kaart te brengen. Volgens de State Street Global Advisors (2019) zijn er sterke verschillen in de methodes en data van de ratingagentschappen. De ratings van verschillende agentschappen zijn in sommige gevallen enkel consistent voor de helft van alle bedrijven⁴.

In hoofdstuk 5 presenteren we een overzicht van duurzaamheidskeurmerken en market intelligence systemen van ratingagentschappen.

4 Zie Huber, Comstock, Polk, & Wardwell ‘ESG Reports and Ratings: What They Are, Why They Matter’ (2017) voor meer informatie over de verschillende methodes van ratingagentschappen.

4

DE DUURZAAMHEIDSIMPACT VAN FINANCIËLE PRODUCTEN

Zeven strategieën om duurzaam te investeren

De GSIA (Global Sustainable Investment Alliance) en Eurosif hebben zeven strategieën geïdentificeerd om duurzaam te investeren (GSIA, 2016):

- 1. Integratie van ESG-analyse in traditioneel beleggen:** het meenemen van van ESG-criteria in beleggingsonderzoek en besluitvorming. Dit houdt in dat Environment, Social, Governance (ESG) scores worden opgenomen bij de beoordeling van aandelen⁵. Aan de ESG-criteria kan de investeerder bijvoorbeeld gewichten kennen die het financiële resultaat wegen.
- 2. Negatieve screening (uitsluiten):** toepassen van specifieke criteria om in bepaalde ondernemingen niet te investeren. Hier worden bijvoorbeeld de wapen- of tabaksindustrie en bedrijven die mensen- of arbeidsrechten schenden uitgesloten.
- 3. Positieve screening (normeren):** toepassen van specifieke criteria om in bepaalde ondernemingen vooral te investeren. Dit betekent dat er bijvoorbeeld enkel wordt geïnvesteerd in bedrijven of sectoren gerelateerd aan hernieuwbare energieopwekking.
- 4. Best-in-class:** investeren in ondernemingen die binnen een bepaalde categorie het beste presteren op sociaal en/of milieugebied (gemeten door bijvoorbeeld ESG-criteria van ratingagentschappen).
- 5. Themabeleggen⁶:** enkel investeren in ondernemingen op basis van vooraf bepaalde duurzaamheidsthema's, zoals bijvoorbeeld oplossingen voor klimaatverandering.
- 6. Actief aandeelhouderschap:** het aanwenden van rechten en invloed als aandeelhouder om ondernemingen aan te spreken op hun maatschappelijke prestatie.
- 7. Impactbeleggen:** investeren in ondernemingen die naast het financiële rendement een aantoonbare impact (meetbaar ESG-effect) realiseren op bijvoorbeeld het tegengaan van klimaatverandering of armoede.

5 ESG scores worden verschaft door ratingagentschappen als Vigeo, MSCI en Sustainalytics. Zie hoofdstuk 5 voor een overzicht van de meest bekende ratingagentschappen.

6 <https://bit.ly/2rZvEpn>

Hierbij geldt dat duurzaam investeren maatwerk blijft voor iedere institutionele investeerder zolang er geen algemeen aanvaarde methode bestaat voor het bepalen van de duurzaamheidsimpact van financiële producten (zoals het vaststellen van ESG scores⁷). Op basis van bovenstaand overzicht aan strategieën kunnen investeerders wel al de eerste stappen zetten tot duurzaam investeren. In België wordt negatieve screening (of uitsluiten) veruit het meeste toegepast. Hierna volgen ESG integratie en positieve screening (normeren). In Figuur 5 presenteren we hoeveel geld per duurzame investeringsstrategie in 2017 wordt geïnvesteerd in Europese landen.

Investeringsstrategieën in Europese landen per duurzame investeringsstrategie 2017 (in miljoen euro)

Land	Best-in-class	Sustainability themed	Norms-based screening	ESG Integration	Engagement and voting	Exclusions	Impact Investing
Oostenrijk	14.023	992	9.871 (15.145)	3.695 (32.439)	12.358 (35.920)	76.543 (14.382)	1.030
België	15.570	8.101	31.654	97.428	18.502	249.014	1.151
Denemarken	100	65	50.080	16.527	23.820	211.048	0
Frankrijk	295.178	20.620	1.845.679	920.055	23.897	768.128	1.894
Duitsland	22.068	9.184	50.789 (554.445)	49.612 (984.334)	92.084 (881.470)	1.487.161 (83.336)	5.232
Italië	58.137	52.861	105.842	70.425	135.729	1.449.554	51.960
Nederland	83.449	7.125	631.721	627.477	724.809	724.704	1.391
Polen	0	0	6.841	2.500	5.431	7.181	0
Spanje	10.364	12.665	11.327	67.995	11.750	176.742	9.171
Zweden	25.419	1.966	305.833	297.182	874.724	720.292	6.422
Zwitserland	40.889	18.775	64.435 (462.094)	77.069 (325.923)	77.925 (1.386.026)	2.348.797 (84.228)	15.041
Verenigd Koninkrijk	20.536	16.463	28.391	2.007.847	2.854.400	2.195.394	15.284

Bron: (Eurosif, 2018); getallen tussen haakjes zijn bepaald middels een andere bepalingsmethode

Figuur 5 – Investeringsstrategieën in Europese landen per duurzame investeringsstrategie 2017 (in miljoen euro)

7 ISO werkt momenteel wel aan een standaardisatie van de integratie van financiering met ESG scores.
<https://www.iso.org/committee/7203746.html>

Bepaling van de duurzaamheidsimpact

Bij de bepaling van de duurzaamheidsimpact van financiële producten gaan wij uit van het kwaliteitsstelsel van Febelfin (gepubliceerd in 2019). Febelfin heeft de kwaliteitsnorm namelijk ontwikkeld in samenwerking met een groot aantal Belgische partners, waaronder Belgische banken en vermogensbeheerders. Het stelsel is complementair aan het voorstel van de Europese Commissie om een raamwerk voor duurzame investeringen te faciliteren⁸.

Voor de belegger is het niet altijd duidelijk wat een aandeel of obligatie duurzaam maakt. Het duurzaamheidslabel van Febelfin verzekert beleggers dat ze niet investeren in zeer schadelijke bedrijfsactiviteiten, maar wel in bedrijven met een duurzaamheidsstrategie en een transparant beleid over zaken waar het maatschappelijk debat aandacht aan besteedt, zoals kernenergie (Febelfin, 2019).

Febelfin geeft aan wat de minimale eisen zijn voor duurzame financiële producten. Het houdt daarbij vijf principes aan bij het toekennen van het Towards Sustainability label⁹ (Febelfin, 2019):

1. Er is een duidelijke strategie gericht op duurzaamheid, waarbij van de bovenstaande zeven strategieën tenminste de integratie van ESG factoren en negatieve screening (uitsluiting) moeten worden toegepast;
2. Zeer schadelijke bedrijven of activiteiten worden uitgesloten¹⁰;
3. Er is een transparant beleid over maatschappelijk betwistbare praktijken¹¹;
4. De belegger ontvangt duidelijke, begrijpelijke en vergelijkbare informatie; en
5. De naleving van de kwaliteitsnorm wordt op onafhankelijke wijze gecontroleerd.

Uiteraard zijn er ook andere maatstaven waarmee de duurzaamheidsaspecten van een financieel product kunnen worden beoordeeld. Zo onderschrijft de Triodos Bank het Febelfin label niet omdat de bank het label niet ambitieus genoeg vindt (Triodos Bank, 2019).

Een voorbeeld van een andere maatstaf is 'de Bankwijzer', een initiatief van Fairfin¹². Dit is een tool waarmee men Belgische banken kan vergelijken op basis van hun duurzaamheidsbeleid. Zo krijgt elke bank een totaalscore op basis van verschillende criteria, waaronder klimaatverandering tegengaan, natuur, mensenrechten, verantwoord bonusbeleid etc. Voor elk criterium wordt een toelichting gegeven over praktijken van de bank.

Tot slot bestaan er ook ratingagentschappen. Ze analyseren en beoordelen, naast de kredietwaardigheid, ook de duurzaamheidsimpact van organisaties. De ratingbureaus voeren controles uit om na te gaan of de doorgegeven informatie (nog altijd) aan de realiteit beantwoordt. Een bank of een andere financiële instelling koopt deze informatie en beoordeelt hiermee de duurzaamheidsimpact van hun investeringen. Werken met ratingagentschappen kent voor en nadelen. Een voordeel is dat financiële instellingen op een eenvoudige manier aan gedetailleerde informatie raken over de duurzaamheidsimpact van organisaties. Ook het uitvoeren van zo'n beoordeling stimuleert de financiële markt om meer aandacht te besteden aan duurzaamheid. Tot slot zorgen de ratingsagentschappen voor meer transparantie in de financiële sector. Een nadeel is echter dat alleen de grootste organisaties tijd en middelen vrijmaken om deze analyse te laten uitvoeren. Hierdoor worden de minder grote organisaties benadeeld en krijgen ze soms een slechtere score door de beperkte beschikbaarheid aan informatie. Hoofdstuk 5: "Beschikbare keurmerken en ratingagentschappen" bespreekt de meest gekende ratingagentschappen.

8 EC Proposal for a Regulation on the establishment of a framework to facilitate sustainable investment COM(2018)353 <https://bit.ly/2ZVAY90>

9 Meer informatie over het label vindt u terug in hoofdstuk 5: "Beschikbare keurmerken en ratingagentschappen"

10 Hierbij horen: UN Global Compact overtredingen, wapens, tabak, kolen, onconventioneel olie en gas.

11 Hierbij horen: kernenergie, biodiversiteit, onderdrukkende regimes, belastingontduiking, etc.

12 <https://bankwijzer.be/nl>

5

BESCHIKBARE KEURMERKEN EN RATINGAGENTSCHAPPEN

Hieronder vindt u het overzicht van de meest voorkomende of meest gekende labels op de Belgische (en Europese) markt. In de rechterkolom wordt telkens aangeduid hoe gekend dit label is door de producenten. Dit is een momentopname (oktober 2019). De markt is in voortdurende verandering. Het is dus altijd aangewezen om dit mee te nemen in het marktonderzoek bij de voorbereiding van de opdracht.

Legende

- (Blauw) Wijdverspreid in de markt.
Beïnvloeding van de prijs: =
- (Oranje) Beperkt aanwezig op de markt
Beïnvloeding van de prijs: ↗
- (Rood) Onvoldoende tot niet aanwezig op de markt
Beïnvloeding van de prijs: ↑

Febelfin label (Oranje) Beperkt aanwezig op de markt

Het Febelfin label geeft garantie aan consumenten dat zij niet beleggen in zeer schadelijke bedrijfsactiviteiten, maar wel in bedrijven met een transparante duurzaamheidsstrategie en beleid over kwesties waarover maatschappelijk debat bestaat (o.a. kernenergie).

November 2019 waren er 320 gelabelde producten. Voor 2020 worden er nog eens extra 100 producten verwacht. Het label staat onder controle van het FSMA.

Meer info:
<http://www.febelfin.be>

Certified by Forum ETHIBEL (Blauw) Wijdverspreid in de markt.

Een certificaat van Forum ETHIBEL garandeert dat de aanspraken van de fondsbeheerder overeenstemmen met de werkelijkheid. Forum ETHIBEL geeft hierbij niet aan of de investeringen voldoen aan eigen normen rondom duurzaam of ethisch beleggen.

Meer info:
<https://bit.ly/2sRhlyd>

Keurmerken voor financiële producten door Forum ETHIBEL (Blauw) Wijdverspreid in de markt.

De labels geven aan dat het beleggingsfonds investeert in bedrijven die vallen binnen het Investeringsregister van Forum Ethibel. In dit register krijgen beursgenoteerde bedrijven namelijk een duurzaamheidscore van A tot E. Forum ETHIBEL geeft iedere 18 maanden een update van het register.

Pioneer: aandelen hebben een rating van A of B.
Excellence: aandelen hebben een rating van A, B of C.

Meer info:

<http://forumethibel.org/content/ethibellabels.html>

LuxFLAG ESG label (Blauw) Wijdverspreid in de markt.

LuxFLAG ESG label garandeert investeerders dat fondsen met dit keurmerk ESG (Environmental, Social, Governance) overwegingen toepassen bij het maken van investeringen. Om het keurmerk te mogen gebruiken, moet de aanvrager 100% van zijn beleggingsportefeuille screenen volgens de ESG strategieën en standaards van LuxFLAG.

Meer info:

<https://www.luxflag.org/labels/esg/about-label.html>

LuxFLAG Climate Finance label (Oranje) Beperkt aanwezig op de markt

LuxFLAG Climate Finance label garandeert investeerders dat fondsen met dit keurmerk ten minste 75% van hun totale investeringen duidelijk gerelateerd zijn aan het tegengaan van en/of de adaptatie aan klimaatverandering.

Meer info:

<https://www.luxflag.org/labels/climate-finance/about-label.html>

LuxFLAG Green Bond label (Oranje) Beperkt aanwezig op de markt

LuxFLAG Green Bond label garandeert investeerders dat obligaties met dit keurmerk gebruikt worden om groene projecten te financieren. Om het keurmerk te mogen gebruiken, moet de aanvrager o.a. voldoen aan de Green Bond Principles (GBP)¹.

Meer info:

<https://www.luxflag.org/labels/green-bond/>

1 <https://bit.ly/2TOSDLP>

LuxFLAG Environment label (Oranje) Beperkt aanwezig op de markt

LuxFLAG Environment label garandeert investeerders dat fondsen met dit keurmerk ten minste 75% van hun totale assets investeren in milieu-gerelateerde sectoren op een verantwoordelijke manier.

Meer info:

<https://www.luxflag.org/labels/environment/>

Label ISR (Oranje) Beperkt aanwezig op de markt

Label ISR is een Franse duurzaamheidslabel voor duurzame financiële spaarproducten en levensverzekeringen. Het label wordt gegeven als de gelden worden geïnvesteerd in verantwoordelijke bedrijven waar ESG (Environmental, Social, Governance) overwegingen worden toegepast.

Meer info:

<https://www.lelabelisr.fr/en/what-sri-label/>

EET4C label (Rood) Onvoldoende tot niet aanwezig op de markt

Het EET4C label, een Frans duurzaamheidslabel, garandeert investeerders dat tenminste 75% van het beleggingsfonds geïnvesteerd wordt in bedrijven die de energie- en ecologische transitie ondersteunen.

Meer info:

<https://bit.ly/2N3T6Jv>

FNG label (Rood) Onvoldoende tot niet aanwezig op de markt

Het FNG label biedt consumenten, institutionele investeerders en andere organisaties duidelijkheid over welke fondsen een consistente en rigoureuze duurzaamheidsstrategie volgen. Om aan certificering te voldoen, moet het fonds aan verschillende criteria voldoen: transparantie, uitsluiten van wapens en nucleaire energie, milieu bescherming etc.

Het label is beschikbaar in Duitssprekende landen.

Meer info:

<https://www.fng-siegel.org/en/>

Nordic Swan Ecolabel (Oranje) Beperkt aanwezig op de markt

Het Nordic Swan Ecolabel biedt transparantie over welke investeringsfondsen bedrijven en kapitaalmarkten verzorgen dat er op een duurzamere wijze wordt gewerkt. Om het label te mogen gebruiken, moet een fonds voldoen aan verschillende criteria: geen fossiele brandstoffen, geen schending van mensenrechten, geen sterke milieuschade, geen productie van tabak etc.

Het label wordt voornamelijk gebruik in Scandinavische landen.

Meer info:

<https://www.nordic-ecolabel.org/product-groups/group/?productGroupCode=101>

ISO (Rood) Onvoldoende tot niet aanwezig op de markt

De ISO (International Organization for Standardization) werkt momenteel aan een standaard voor het vaststellen van ESG scores en de integratie hiervan met financiële cijfers.

Meer info:

<https://www.iso.org/committee/7203746.html>

Groenfondsen Nederlandse banken

(Rood) Onvoldoende tot niet aanwezig op de markt

Diverse Nederlandse banken¹ hebben een Groenfonds: deze banken verstrekken leningen voor projecten die een positief effect hebben op het milieu en de natuur. Daarnaast kan men een sparen of beleggen bij een Groenfonds. De rente is lager voor groenprojecten, maar er bestaat wel een belastingvoordeel op Nederlandse belasting.

Het Groenfonds komt enkel in Nederland voor.

Meer info:

<https://bit.ly/35tgpTv>

1 <https://bit.ly/2QAgiKz>

RATINGAGENTSCHAPPEN

Om de duurzaamheidsaspecten van bedrijven in beeld te brengen en ze in rangorde te plaatsen wordt veel gebruik gemaakt van ESG data van ratingagentschappen. Volgens de Global Initiative for Sustainable Ratings waren er in 2016 wel 125 verschaaffers van ESG data (State Street Global Advisors, 2019). In de tabel hieronder geven we een overzicht van de meest bekende ESG ratingagentschappen.

Sustainalytics

Sustainalytics is een bedrijf gericht op het beoordelen van de duurzaamheidsaspecten van beursgenoteerde bedrijven middels ESG scores. Het bedrijf is wereldwijd actief en heeft meer dan 500 institutionele investeerder als klant.

Meer info:

<https://www.sustainalytics.com/>

Vigeo EIRIS

Vigeo EIRIS is een ratingagentschap voor duurzaamheidsaspecten middels ESG scores. Het bedrijf is wereldwijd actief.

Meer info:

<http://vigeo-eiris.com/>

Bloomberg ESG

Bloomberg ESG maakt deel uit van Bloomberg, een grote speler op het gebied van marktinformatie. Naast financiële cijfers, levert het bedrijf ook ESG scores van bedrijven. Het bedrijf opereert wereldwijd.

Meer info:

<https://www.bloomberg.com/impact/products/esg-data/>

MSCI

MSCI is een grote speler op het gebied van marktinformatie. Naast financiële cijfers, levert het bedrijf ook ESG scores van bedrijven. Het bedrijf opereert wereldwijd.

Meer info:

<https://www.msci.com/esg-ratings>

Refinitiv

Refinitiv (voorheen Thomson Reuters) is wereldwijd actief op het gebied van informatie over financiële markten. Daarnaast levert het bedrijf ook ESG scores van bedrijven.

Meer info:

<https://www.refinitiv.com/en/financial-data/company-data/esg-research-data>

S&P Trucost

S&P Trucost maakt deel uit van S&P Global. Dit deel van het bedrijf richt zich op het inzichtelijk maken van verborgen kosten van niet-duurzame bedrijfsactiviteiten. Daarnaast levert het bedrijf ook ESG scores van bedrijven. Het bedrijf opereert wereldwijd.

Meer info:

<https://www.trucost.com/>

GRESB

GRESB is een ratingagentschap voor duurzaamheidsaspecten middels ESG scores. Het bedrijf is wereldwijd actief.

Meer info:

<https://gresb.com/>

ISS

ISS (Institutional Shareholder Services Inc.) is wereldwijd actief op het gebied van maatschappelijk verantwoord ondernemen en verantwoordelijk investeren. Hiertoe levert het bedrijf ook ESG scores.

Meer info:

<https://www.issgovernance.com/esg/>

6

ADVIEZEN VOOR AANKOPERS

We geven aankopers van duurzame producten de volgende adviezen mee:

1. Maak een goede analyse van zowel de eigen ambities voor duurzaam beleggen in relatie de huidige mogelijkheden op de beleggingsmarkt.

- b. Bepaal hoe duurzaam uw organisatie wenst te beleggen (milieukundig, sociaal).
- c. Bekijk (in detail) naar de huidige beleggingsportefeuille van de organisatie. Welke keurmerken uit hoofdstuk 5 heeft u nu al in de portefeuille?
- d. Bekijk welk label of keurmerk daaraan invulling kan geven c.q. voldoet.

2. Stel duidelijke criteria op waar de beleggingen aan moeten voldoen

- a. Stel concrete vragen aan de fondsbeheerder over welke activiteiten worden ondersteund. (zie hoofdstuk 4; strategieën om duurzaam te investeren)
- b. Verhoog het ambitieniveau stapsgewijs: waar wil de organisatie naartoe met duurzame financiële producten?
- c. Verdiep u daarbij in de historische rendementen van deze producten/fondsen.
- d. Breng het vermogen of spaargeld onder bij een beleggingsfonds of product met een beleid waar u achter staat (voor keurmerken, zie hoofdstuk 5).

3. Raak niet verloren in een wildgroei aan keurmerken en ratingagentschappen

- a. Focus op breed gedragen keurmerken zoals Febelfin (zie hoofdstuk 4; Febelfin en het bepalen van de duurzaamheidsimpact).
- b. Volg de ontwikkelingen van de nationale overheid en de Europese Unie over duurzame financiële producten.

4. Neem contact op met de markt (banken, vermogensbeheerders) om te bespreken wat momenteel de stand van zaken is.

Bijvoorbeeld partijen als Febelfin, BEAMA of banken met duurzame financiële producten.

7 — BIBLIOGRAFIE

- AG Insurance. (2019, juni 6). Sustainable investing? AG is all in! Opgehaald van AG Insurance: <https://bit.ly/2tGBtJ2>
- BEAMA. (2019). Evolutie van DMVI ICB's. Opgehaald van Belgian Asset Managers Association: <https://www.beama.be/nl/statistieken/dmvi>
- BNP Paribas. (2019). The ESG Global Survey 2019. Parijs: BNP Paribas.
- de Lange, R. (2017, september 2). Millenials stuwen het donkergroene beleggen. Het Financieele Dagblad, p. 2.
- Eurosif. (2018). European SRI study. Parijs: Eurosif.
- Febelfin. (2019). A QUALITY STANDARD FOR SUSTAINABLE AND SOCIALLY RESPONSIBLE FINANCIAL PRODUCTS. Brussel: Belgian Financial Sector Federation.
- Forum Ethibel. (2017). Duurzaam sparen en beleggen in België. Aalst: MIRA.
- GSIA. (2016). Global Sustainable Investment Review. Global Sustainable Investment Alliance.
- Huber, B. M., Comstock, M., Polk, D., & Wardwell, L. (2017). ESG Reports and Ratings: What They Are, Why They Matter. Boston: Harvard Law School Forum on Corporate Governance and Financial Regulation.
- Insurance Europe. (2019, mei 23). European policymakers must act to ensure insurers can fully contribute towards a sustainable Europe. Opgehaald van PRESS RELEASE: <https://bit.ly/2sJVYV3>
- Nationale Bank. (2018, mei). Online statistieken. Opgehaald van: <https://stat.nbb.be/?lang=nl>
- Schoenmaker, D., & Schramade, W. (2018). Principles of Sustainable Finance. Oxford University Press.
- State Street Global Advisors. (2019). The ESG Data Challenge. State Street Global Advisors.
- Triodos Bank. (2019, februari 5). Nieuw duurzaamheidslabel voor financiële producten en diensten schiet tekort. Opgehaald van Triodos Bank: <https://bit.ly/2QuWPBZ>
- Van Maldegem, P. (2018, december 3). 'Pensioenfondsen zetten steeds meer in op duurzaamheid'. De Tijd.

8

BIJLAGE: WOORDENLIJST

BEAMA (Belgian Asset Managers Association): Het doel van deze vereniging is het ontwikkelen van deze sector en het behartigen van de belangen van haar leden, professionele vermogensbeheerders in België (www.beama.be).

Beleggingsproducten: Zijn alle producten waar beleggen mogelijk is, zoals: aandelen, obligaties, opties, Sprinters/Turbo's, Valuta, etc.

Febelfin: De Belgische Federatie van het Financiewezen is de overkoepelende federatie voor de Belgische financiële sector (www.febelfin.be).

FSMA: is de autoriteit voor financiële diensten en markten streeft naar een eerlijke en correcte behandeling van de financiële consument en naar integere financiële markten. De FSMA is niet betrokken bij privé-initiatieven tot certificering van financiële producten. FSMA richt zich wel op de transparantie van de financiële informatie voor beleggers en besteedt de nodige aandacht aan de informatie inzake duurzaamheid die in de commerciële en wettelijke documenten van financiële producten wordt verspreid. De FSMA heeft een specifieke webpagina rond duurzaamheid op haar website (<https://www.fsma.be/nl/duurzame-financiering>) waarop nuttige informatie kan teruggevonden worden (www.fsma.be).

ICB (Instelling voor Collectieve Belegging): is een ICB is een instelling die geld afkomstig van diverse beleggers investeert en dit kapitaal collectief belegt in een geheel van gediversifieerde financiële instrumenten volgens het principe van risicospreiding. In de volksmond wordt een ICB vaak een 'fonds' genoemd.

Institutionele belegger: Dit zijn instellingen die de beschikking krijgen over gelden die ze moeten beleggen en de taak op zich te nemen pensioenvorming te verzekeren of particuliere beleggers mogelijkheden te bieden tot beleggen met een gewenst risicoprofiel. Tot de institutionele beleggers worden gerekend: pensioenfondsen, verzekeraars en beleggingsinstellingen. Omdat ze grote kapitalen beheren zijn ze belangrijke marktspelers.

VBDO (Vereniging van Beleggers voor Duurzame Ontwikkeling): is een Nederlandse vereniging die opkomt voor de belangen van institutionele en particuliere beleggers die willen bijdragen aan duurzame ontwikkeling (<https://www.vbdo.nl>).

Referenties

Meer voorbeelden voor het verduurzamen van aankopen kan u vinden op:

www.gidsvoorduurzameaankopen.be

Verantwoordelijke uitgever: